

Олексій Неживий

«ХАЙ СВЯТИТЬСЯ І СЯЄ НАШЕ СЛОВО!»

Рецензія на книгу: «Добрий день хай буде Вам...». Листи до Феодосія Рогового. Статті, рецензії, примітки / упорядник Ю. Роговий. – Полтава : Дивосвіт, 2016. – 420 с.

Рецензію, а точніше, просто розповідь про письменницькі листи до Феодосія Рогового «Добрий день хай буде Вам...» (Полтава : Дивосвіт, 2016) варто було б почати з теоретичних розмірковувань. Однак обмежуся тим, що скажу найголовніше: літературний текст живе доти, доки є хоч би одна людина, переконана в його необхідності, а значить, оприлюдненні. Духовній спадщині видатного українського письменника, Шевченківського лауреата Феодосія Рогового пощастило з надійним спадкоємцем – сином Юрієм Роговим. Знаковими подіями в сучасному літературному просторі стали книжки, підготовлені до друку та опубліковані (нерідко за власні кошти) стараннями й зусиллями письменника Юрія Рогового. Це насамперед «Довга дорога до „Свята...” (Слово для Батька)» (Луганськ : Книжковий світ, 2000); «Роса в червону ніч» (Полтава : Дивосвіт, 2006); листи Феодосія Рогового «Удосвіта, коли не спалось» (Полтава : Дивосвіт, 2009); зі щоденників і записників Феодосія Рогового 1954–1992 рр. – «Я світові потрібен як приклад, як можливість» (Полтава : Дивосвіт, 2009); збірка оповідань «Задумані вікна» (Полтава : Дивосвіт, 2015); три романи – «Свято останнього млива», «Зрушені люди», «Гріх без прощення» – у книжці «Свято останнього млива» (Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2015).

Хронологічно листи до Феодосія Рогового охоплюють час від 1956 до 1992 року, а кількісно їх двісті сімдесят дев'ять. Щонайперше в письменницькому епістолярії відображено одну з головних тенденцій української літератури 60–80 років ХХ століття – постійний спротив справжньої (художньо й історично правдивої) української літератури заангажованому комуністичною ідеологією мистецтву соцреалістичного канону. Ця боротьба найбільш яскраво характеризує творчий світ Феодосія

Рогового та його постійних адресантів – насамперед Григора Тютюнника, Петра Ротача, Бориса Харчука, Анатолія Дімарова, Михайла Булаха, Михайла Шевченка, Володимира Малика...

Щонайперше цих письменників ріднила духовна близькість, естетичні та морально-етичні переконання, правдивість і простота в словесному вираженні. Петро Ротач у листі від 27 листопада 1977 року проникливо писав: «Я взагалі вважаю, що ваша дружба, єдність не випадкова, що Тютюнники і ти з ними складаєте певну групу, як би те сказати, художньо-стильову, що визріла на етнічній (полтавській) основі».

Дружня приязнь, літературна спорідненість, побратимство особливо відчутне в листах Григора Тютюнника, який боляче співпереживав довголітні «ходіння по муках» роману Феодосія Рогового «Свято останнього млива» – неперевершеного літературного твору в зображенні національного характеру земляків-полтавців, що й зумовило його глибинне протиріччя з тоталітарною компартійною системою. Тому з непригаєною радістю у своєму листі від 12 лютого 1980 року він повідомляв: «Вчора 11.02. с. р. я був у видавництві „Радянський письменник” у зава сучасної літератури Чикирисова, і він сказав, що твій роман іде. Редактором його буде Борис Харчук. Він працює у Р. п. нештатним редактором, написав (після всіх турбот з боку хороших людей) блискучий редвисновок і запропонував себе (з честю) в редактори».

Разом із тим у цій книжці упорядник умістив й офіційні листи зовсім іншого – прямо протилежного – змісту з видавництва та редакцій, де про талановитий роман Феодосія Рогового говориться не тільки непрофесійно, але й зневажливо, зі звинуваченнями автора в численних ідейних прорахунках, навіть злочинах – «сумні, а то й сумнівні соціальні

тони»; «важко зрозуміти, про які часи йдеться – чи про дорадянські, чи про післявоєнні»; «як Ви самі для себе розумієте ідейний напрямок твору»; «...твір як за ідейним, так і за художнім рівнем не відповідає вимогам видавництва», «...будівництво ГЕС герой-оповідач і його кохана (а це, до речі, журналістка, людина з вищою освітою) вважають гіршим атомної війни і воліли б на місці майбутнього водоймища бачити атомне попелище». А далі ще жорстокіше: «Рукопис Ваш далекий від життя і написаний такою архаїчною мовою, що не може бути й мови про підготовку його до видання». І це оцінки літературного твору, який 1992 року відзначений Шевченківською премією.

Для відтворення повної картини тодішнього літературного процесу варто згадати такий лист Григора Тютюнника:

«Втомився я дивитися, брате, „окрест себя” на тебе, як швидко, охоче, навіть пожадливо кинулися ті, що звалися недавно „молодими”, до шаплика; чую навіть, як вони хекають, як похрюпують сито, видаючи – книгу за книгою! – свої пусті, похапливо (момент!) написані „оповідання”, „повісті”, „романи”... Слава Богу, що не дійшло хоч до епопей!

Не знаю, не збагну, як можна навернути душу, як рука підіймається писати про ніщо? Як можна вмотивувати це психологічно? Ну, графомани – там зрозуміло. Ці завжди писали аби писати. А то ж і люди з іскрою божою покотилися з гори, як гнилиці з груші, що росте на косогір’ї. Словесний потоп! Нижуть, плетуть, клепають, зшивають ковдру зі старих клаптиків, як старці, потім збувають це шитво на полиці магазинів, а собі купують машини, хати, заводять поточні рахунки...

Оце й називається гниттям!»

Лист датовано 1 січня 1978 року, коли на всіх рівнях із рабською запобігливістю кричали, волали, вигукували про бурхливий розквіт радянської літератури під мудрим керівництвом усепереможної та спрямовуючої сили тощо.

Як бачимо, сьогодні основним літературним джерелом історії української літератури другої по-

ловини ХХ століття є письменницький епістолярій, який характеризується історичною правдою та більшою або меншою мірою позначений художніми рисами. Разом із тим деякі листи до Феодосія Рогового належать до так званого офіційного літературознавства (відповіді з видавництв та редакцій), де переважає панівна ідеологія, а не наука про літературу. Інколи відчувається в письменницькому епістолярію і художній вимисел, як, наприклад, у листах Миколи Малахути, де розповідається про підготовку 1987 року телепередачі про Григора Тютюнника Луганським обласним телебаченням.

Серед листів літературознавців найчастіше

стрічаємо ім’я Григорія Клочека, одного з перших, хто справедливо й науково виражено оцінив талант Феодосія Рогового й доволі влучно, ще в грудні 1991 року, сказав про художню неспроможність у нових суспільних умовах «української радянської» літератури.

Щодо побажань, то хотілося б читати більш розлогові примітки до цієї книжки, однак сподіваємося на нове, доповнене видання, значно більше за накладом, аніж 300 примірників, запорукою якого вже вкотре стане письменницька честь родини Рогових, самовідданість і професійна чесність письменника Юрія Рогового.

